

คนศิลปะ

อารยธรรมของบรรดาชาติต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงพัฒนาสืบต่อกันสร้างความมั่นคง ขยายอำนาจ ตลอดจนการสืบทอดวิทยาการต่าง ๆ ของบรรพบุรุษจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน การดำรงอยู่จนกระทั่งเป็นชาติปัจจุบัน ประเพณี วัฒนธรรม กระทั่งความเชื่อซึ่งสืบทอดกันมานานจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนปัจจุบัน การถ่ายทอดด้านศิลปะวิทยาการ สถาปัตยกรรม ที่มนุษย์ในปัจจุบันจะสืบสวนราวเรื่องของตนไปยังอดีต ต้องศึกษาค้นคว้าจากวิชาวิทยาศาสตร์ศิลป์ และในประวัติศาสตร์ศิลป์นี้เองที่ทำให้มนุษย์ทราบถึงยุคต่าง ๆ ตลอดจนความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลง

ในยุคประวัติศาสตร์มนุษย์ในปัจจุบันใช้ศึกษาศิลปกรรมที่คนในอดีตได้สร้างขึ้น เช่น ในสมัยอียิปต์ ดูได้จากปิรามิดและสิ่งที่ยุดค้นพบในหลุมหรือสุสานฟาโรห์ สมัยกรีกโรมันพบซากอารยธรรมได้จากสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิหารวังหรือราชวังที่มีอยู่มากในยุโรป สิ่งมหัศจรรย์ต่าง ๆ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตลอดจนในยุคประวัติศาสตร์ที่ถูกจารึกและเป็นที่ยอมรับกันทั้งปวงนั้นก็ทำให้คนในปัจจุบันดูได้จากสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และศิลปกรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นกำแพงเมืองจีน ทัชมาฮาล ปราสาทนครวัดนครธม รูปปั้นกองทัพพระเจ้าจันซีฮ่องเต้หรือในถ้ำอาจันตะของอินเดีย บ่งบอกความวิจิตรบรรจงของช่างหรือศิลปินที่ทำงานเพื่อชาติเพื่อความเชื่อหรือสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของตน

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ๆ ในเรื่องของเทคโนโลยีโดยทำให้เทียบทันชั้นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นยุโรป อเมริกา หรือประเทศในเอเชียอย่าง ญี่ปุ่น จีน อินเดีย เกาหลี หรือสิงคโปร์ มาเลเซีย นั้น มีหลายกลุ่มพยายามหันไปพัฒนาโดยไม่ดูสภาพตามภูมิศาสตร์ หรือ วัฒนธรรมของตนและไม่คิดถึงการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนการลอกเลียนแบบ ด้านอุปโภค บริโภค จนวิถีชีวิตค่อย ๆ เปลี่ยนไป และบางครั้งก็ทำเหมือนลืมความเป็นวัฒนธรรมในอดีต ความเป็นชาติพันธุ์ ความเป็นตัวตนที่แท้จริงของความเป็นไทย

สมัยยังเป็นนักเรียนศิลปะ ระยะเวลาแรกมีหลายคนถามว่าเรียนศิลปะไปทำอะไร ทำไมไม่เรียนช่างนั้น ช่างนี้ แผนกนั้น สาขานี้ ศิลปะไม่เห็นที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้นเลยก็ได้คิดว่าคนเหล่านั้นต่างความคิดต่างมุมมอง และอาจเป็นเพราะหลายคนกำลังเอาระบบเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ประเทศ กำลังพัฒนา พยายามเทียบเคียงกับประเทศที่พัฒนาแล้วทำให้เขาเหล่านั้นลืมมองไปยังอดีตของประเทศไทย หลายคนที่สอบถามนั้นเป็นนักค้าของเก่า นักสะสมแลกเปลี่ยนพระเครื่อง เขาบอกว่าไม่จำเป็นหรือในการเรียนศิลปะเพราะไม่เห็นมีอะไรดี มีแต่ขีด - เขียน ให้เลอะเทอะแต่เขาลืมว่าถ้าไม่มีศิลปะตั้งแต่ยุคอดีต เขาจะไม่ทราบถึงความเป็นมาทาง

ประวัติศาสตร์ศิลป์ว่ารูปร่างลักษณะของแต่ละยุคสมัยมีความเหมือนหรือความหมายแตกต่างกันอย่างไร

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปท่องเที่ยวต่างประเทศโดยการสัญจร คนเดียวแบกเป้เที่ยวไปประเทศต่างๆ ไม่เคยแนะนำตัวว่าเป็นใครทำอะไร และการท่องเที่ยวโดยชมรมวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มคนโดยศึกษาจากกลุ่มคู่มือ – ตำรา และเกิดความสนใจ จึงศึกษาค้นคว้าในวิถีชีวิตจริง โดยการท่องเที่ยวในประเทศอินเดีย โดยมีความตั้งใจว่าจะไปแคว้นสิกขิมซึ่งอยู่บนสุดของอินเดีย ทิศเหนือติดแคว้นทิเบตของจีน ทิศตะวันออกติดภูฏานและทิศตะวันตกติดกับเนปาล วิธีการเดินทางไปลงที่กอลกัตตา เมืองหลวงของรัฐเวสต์เบงกอล ซึ่งเป็นรัฐที่ใหญ่มากในเมืองหลวงนั้น ถือว่าเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในโลกมีทุกชั้นวรรณะ การเดินทางจากสนามบินไปเมืองสิริกูรีข้างล่างก่อนขึ้นไปเมืองชายแดนของสิกขิม คือ เมืองคาร์จีลิ่ง ก็เดินทางโดยสารประจำทางและรถโดยสารประจำทางก็ไปเหมือนประเทศ คือ ของอินเดียไม่มีรถติดแอร์ต้องมานั่งร่วมกับชาวบ้านมีหลากหลายพฤติกรรมบนรถที่ต้องใช้เวลาเดินทาง 19 ชั่วโมงถึงสิริกูรีซึ่งเป็นชุมทางตอนเหนือเวสต์เบงกอลที่จะไปภาคต่างๆ ของอินเดีย และเดินทางต่อไปยังคาร์จีลิ่ง ซึ่งเป็นซานแดนของสิกขิมซึ่งในอดีตเป็นเมืองดากอากาศของชาวอังกฤษ แต่ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวแทบทุกมุมโลกขึ้นไปเที่ยวเพื่อที่จะชมเขาเทพเจ้าหรือคั่นแซมจุงก้า ยอดเขาที่สูงเป็นอันดับที่ 3 ของโลกแต่ยังไม่มีใครพิชิตยอดได้สักรายเดินทางเกือบ 10 ชั่วโมงแล้วจากคาร์จีลิ่งขึ้นไปกังต็อกที่เป็นเมืองหลวงของสิกขิมอีก 10 ชั่วโมงเป็นการเดินทางที่ยาวนานมากแต่ก็ได้พบกับหลายเหตุการณ์ที่เป็นความทรงจำและความประทับใจไม่ว่าจะเป็นการนั่งดูฝนลูกเห็บเต็มวัน พอฝนหยุดบนพื้นดินที่เห็นนั้นไม่เห็นสิ่งใดเลยนอกจากน้ำแข็งที่เกิดจากลูกเห็บหนาเกิน 1 ฟุต มองเห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองคาร์จีลิ่ง ที่อยู่ด้วยกันอย่างสันติไม่ว่าจะเป็น พุทธ คริสต์ อิสลาม ฮินดู และซิกข์ เพราะสถานที่ประกอบกิจพิธีทางศาสนาและชุมชนเหล่านั้นอยู่ติดกันใกล้กัน

ถึงกังต็อกเมืองหลวงของสิกขิม เดินชมเมืองไปทั่วเมืองหลวงอยู่ 3 วันได้มีโอกาสเห็นดาไลลามะ ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาของทิเบตและได้ชมบารมีของท่าน ติดต่อกับบริษัทท่องเที่ยวอยากขึ้นไปชมบนสุดของสิกขิมคือเมืองยุมถัง แหล่งเผยแพร่ธรรมะของบรรดาพระอรหันต์และชมยอดเขาคั่นแซมจุงก้าอย่างใกล้ชิด ชมบรรยากาศของแซงกรีล่าแหล่งหนึ่งในโลกปรากฏว่า ค่าเดินทางสูงมากสำหรับนักเดินทางแบกเป้อย่างข้าพเจ้าเพราะไม่ต่ำกว่า 15,000 บาทสำหรับการเดินทางไปกลับ 3 วัน 2 คืน ทำให้ต้องวนหาบริษัทท่องเที่ยวหลายแห่งและหลายวัน จนพบบริษัทหนึ่งที่เขาพานักท่องเที่ยวขึ้นไปเป็นกลุ่มแต่เขาขายให้ผู้เดินทางกลุ่มน้อยก็เลยมีโอกาสขึ้นไปยุมถัง โดยเสียค่าใช้จ่ายคนละ 100 ดอลลาร์สหรัฐ

การเดินทางนั้นถึงเวลาไปรอขึ้นรถพบแต่นักเดินทางฝรั่งจากสเปน เยอรมันนี อเมริกา และ นิวซีแลนด์ ทั้งหมดรวมทั้งข้าพเจ้าด้วยเป็น 6 คนเพราะมีเยอรมันนี 2 คน ในการเดินทางนั้นพวกเขา ก็ได้ถามชื่อกัน ถามรายละเอียดต่าง ๆ จนในที่สุดก็ถามข้าพเจ้า “ขอโทษทีเถอะคุณคุณเป็นคนผิวเหลือง คนเดียวในกลุ่มที่ชื่อโปรแกรมท่องเที่ยวมาด้วยกัน คุณมาจากที่ใด”ข้าพเจ้าบอกกับเขาว่า “มาจากประเทศไทย” เขาบอกว่า “คุณอยู่บ้านคุณมีอาชีพอะไร” ข้าพเจ้าตอบ “วาดภาพ ระบายสี สาขาที่จบมาคือศิลปะภาพพิมพ์” เพื่อนทุกคนยิ้มเพราะต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน 3 วัน 2 คืน ข้าพเจ้านำอุปกรณ์วาดเขียนขนาดเล็กไปด้วยใน ระหว่างเวลาว่างก็นั่งวาดสิ่งที่ประทับใจ เพื่อนฝรั่งเดินเข้ามาดูแล้วก็เรียกเพื่อนๆ ในกลุ่มมาคุยบอกว่าเขาเชื่อ แล้วว่าข้าพเจ้าเป็นศิลปินทำงานศิลปะจริงและเริ่มยอมรับและชวนคุยกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าบอกกับพวกเขาว่า คุยกับข้าพเจ้าพูดซ้ำ ๆ เพราะข้าพเจ้าไม่ชำนาญภาษาอังกฤษเลย อาจเป็นนักเดินทาง ที่โง่ที่สุดในอินเดีย เพื่อน ๆ บอกว่าไม่จริงหรอก ถ้าโง่ข้าพเจ้าคงไม่มาจุดนี้และมารู้จักกับพวกเขา ข้าพเจ้าใช้เวลาช่วงว่าง ๆ สั่งวาดรูปเพื่อนแต่ละคนและมอบให้พวกเขา เพื่อนฝรั่งถามว่าให้เขา ฟรีหรือ ข้าพเจ้าบอกกับพวกเขาว่าให้ฟรีเพราะเราเป็นเพื่อนกัน พวกเขา ก็กล่าวขอบคุณและเก็บภาพไว้ อย่างดี บอกว่าถึงบ้านเขา เขาจะรีบนำไปใส่กรอบทันที

หลังจากได้พูดคุยกันคบกันเป็นเพื่อนอย่างสนิทสนม พอถึงเวลาอาหารพวกเขาแย่งกันตักข้าว (ที่ลืกลืมกินข้าวเป็นอาหารหลัก) ให้ข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าบอกไม่ต้องหรือขอข้าพเจ้าตักเองได้ พวกเขาบอกว่า เป็นเกียรติของเขาที่เขาได้ตักข้าวให้ข้าพเจ้า แม้กระทั่งกับเจ้าชนิดใดที่ข้าพเจ้าตักเขาจะตักกัน ถ้าชนิดใด ข้าพเจ้ายังไม่ตักเขาก็จะไม่ตัก จนหลายคนรังข้าพเจ้าจะแกล้งด้วยความสนุกกับเขาโดยดูว่าอาหารชนิดนั้น น่าจะมีรสชาติอร่อยจะยังไม่ตักแต่จะตักอย่างอื่นก่อนเขาก็จะไม่ตักก่อน จนข้าพเจ้าถามพวกเขาว่าทำไม หลายอย่างต้องให้ข้าพเจ้าเป็นหนูทดลองหรือ พวกเขาบอกว่าเปล่าหรือ เพราะเขาให้เกียรติข้าพเจ้า ถ้า ข้าพเจ้าเป็นผู้นำจะเป็นเกียรติกับพวกเขาและแม้กระทั่งพวกเขาดื่มตองค่าพวกเขาก็ทำให้ข้าพเจ้ารู้จัก คำว่า “อเมริกันแซร์” คือถ้ากินร่วมกันจะต่างคนต่างจ่ายถึงแม้ว่าจะกินร่วมกัน แม้กระทั่งแอลกอฮอล์ เขาจะเรียกเก็บคนละ 30 รูปี พอข้าพเจ้าร่วมด้วยบอกว่าไม่ต้องขี้เพราะข้าพเจ้ามีหน้าที่ให้บริการ อย่างเดียวไม่ใช่ผู้ให้บริการ แต่พวกเขาก็สนิทกันอย่างรวดเร็วเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน อีกครั้งหนึ่งที่ข้าพเจ้าถามเขาว่า “ทำไมพวกคุณถึงบริการข้าพเจ้าเป็นพิเศษกว่าใคร ทั้งที่ข้าพเจ้า เป็นคนผิวเหลืองธรรมดาทั่วไปคนหนึ่งเท่านั้น” พวกเขาบอกว่า “ถ้าเขาทำอะไรหรือมีอาชีพใดทุกอาชีพ ข้าพเจ้าก็สามารถทำได้ทั้งหมดแต่กับการทำงานศิลปะนั้น พวกเขาไม่สามารถอ่านแนวคิดของข้าพเจ้าได้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเป็นคนพิเศษสำหรับพวกเขา”

หลังจากกลับจากยุมถุงถึงก้งต็อก แยกย้ายกับเพื่อนฝรั่งแล้วต่างคนต่างแยกย้ายตัวใครตัวมันเพราะเราต่างชื่อแป๊ะเก็งทัวร์มาพบกัน พอพบกันในที่ต่างๆ เพื่อนฝรั่งจะทักทายกับข้าพเจ้าตลอดแม้กระทั่งบางที่เราไม่ได้พบเขาก่อน เขาจะข้างถนนมาทักทายมาพูดคุยกับข้าพเจ้าด้วยอัธยาศัยที่ดีและสนิทสนมเช่นเพื่อนคุ้นเคย

ก่อนกลับจากอินเดียต้องและเที่ยวกอลกัตตอีก 4 คืน ในระหว่างนั้นไม่มีใครที่ข้าพเจ้ารู้จักเลยกลางวันเดินท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ กลางคืนกลับที่พัก มีอยู่วันหนึ่งเดินอยู่ในเมือง เพื่อนฝรั่ง 3 คน มีอเมริกัน นิวซีแลนด์ และเยอรมันนี่ วิ่งข้ามถนนมาทักทายกอดคอกัน พวกเขาบอกว่าหลังจากที่แยกย้ายกันที่ก้งต็อก พวกเขาก็ไปที่อื่นกันต่อแล้วลงมาที่กัตตา ก่อนที่จะไปที่อื่นอีก พวกเขาบ่นถึงข้าพเจ้าบ่อยมากเพราะพวกเขาบอกว่าอยู่กับข้าพเจ้าสนุกดีมีเรื่องทำให้พวกเขายิ้มและหัวเราะกันเสมอ พบกับเพื่อนฝรั่ง 3 คน เขาชวนข้าพเจ้านั่งร้านอาหารอินเดีย พวกเขาบอกว่าดีใจมากที่พบข้าพเจ้าเพราะฉะนั้นขอเลี้ยงข้าพเจ้า 1 มื้อก่อนแยกย้ายกันไป

กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วสะสมงานศิลปะกันมากมายและยกย่องชมเชยให้เกียรติคนที่ทำงานศิลปะ ทำให้เห็นคุณค่าของตนเอง ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจในอาชีพและภูมิใจในเกียรติและศักดิ์ศรีของศิลปะ เช่นเดียวกับช่างแต่งหน้าของนางงามซึ่งปรุงแต่งและประทินโฉมของนางงามจนเด่นเป็นสง่าสวยงามแต่พอนางงามผู้นั้นได้ตำแหน่งนั้นแล้วไม่เคยพูดถึงช่างแต่งหน้าเลยว่าเป็นใคร

อันชาติใดไร้ช่างชำนาญศิลป์
ใครใครเห็นไม่เป็นที่จำเรียดา
ใครดูถูกผู้ชำนาญในการช่าง
เหมือนคนป่าคนไพรไม่รู้เรื่อง

เหมือนนารินไร้โฉมประโลมสง่า
เขาจะพาเหย้าให้อับอาย
ความคิดขวางเฉไฉไม่เข้าเรื่อง
จะพูดด้วยนั้นก็เปลืองซึ่งวาจา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๖
พระราชนิพนธ์ให้กับ โรงเรียนเพาะช่าง เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๕๖

ผู้เขียน นายสุรจิต เนติพัฒน์ แผนกวิจิตรศิลป์